

СЕКЦІЯ 9 КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.126.7

ЗМІНА МІСЦЯ ВИКОНАННЯ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ ЯК ПРОБЛЕМНИЙ АСПЕКТ СФЕРИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦЬОГО ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ

Агакерімов О.Н., здобувач
кафедри кримінального процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена проблемі, пов'язаній зі зміною місця виконання домашнього арешту в разі необхідної термінової госпіталізації піднаглядної особи.

Ключові слова: застосування домашнього арешту, запобіжний захід, госпіталізація, зміна місця виконання, лікувальна установа.

Стаття посвячена проблеме, связанной со сменой места исполнения домашнего ареста в случае необходимой срочной госпитализации поднадзорного лица.

Ключевые слова: применение домашнего ареста, мера пресечения, госпитализация, смена места исполнения, лечебное учреждение.

Agakerimov O.N. CHANGING THE PLACE OF EXECUTION HOME DETENTION AS A PROBLEM ASPECT OF SPHERE APPLICATION THIS PREVENTIVE MEASURE

The article highlights the problem which related with changing the place of execution home detention in case necessary urgent hospitalization of person under surveillance.

Key words: application of home detention, preventive measures, hospitalization, changing the place of execution, curative establishment.

Постановка проблеми. Якщо уявити все кримінальне провадження повністю, то стає очевидним, що воно складається з різних сфер, кожна з яких має свій унікальний зміст із певними процесуальними функціями, суб'єктами, але, незважаючи на це різноманіття, усі сфери, процесуальні функції й суб'єкти пов'язані між собою, утворюючи систему, яка слугує єдиним цілям кримінального провадження. Така сфера кримінального провадження, як застосування домашнього арешту, не позбавлена проблемних аспектів, одним із яких є відсутність повною мірою чітко «прописаних» у кримінальному процесуальному законодавстві положень стосовно необхідності зміни місця виконання домашнього арешту (наприклад, із квартири арештанта на палату лікувальної установи) у разі необхідної госпіталізації піднаглядної особи до лікувальної установи.

Ступінь розробленості проблеми. Проблемним питанням стосовно зміни місця виконання домашнього арешту у сфері застосування цього запобіжного заходу присвячені праці таких учених: А.Ф. Безрукава, М.Й. Вільгушинського, Л.В. Гаврилюк, Ю.А. Ліхолетова, І.В. Чурікова та ін.

Незважаючи на те що відносно кожної особи, щодо якої застосовано домашній арешт, існує потенційна можливість бути госпіталізованою до лікувальної установи у зв'язку з певною хворобою чи якимось нещасним випадком, у вітчизняній кримінальній процесуальній сфері питання щодо зміни місця виконання

домашнього арешту з домівки арештанта на лікувальний заклад не «прописано» належно ні на законодавчому, ні на підзаконному рівнях. Окрім цього, попри те що проблема зміни місця виконання домашнього арешту з домівки арештанта на лікувальну установу не є новою, так як висвітлювалась уже не одним науковцем на сторінках юридичної літератури, мають місце або виключно акцентування на цьому уваги, або конкретні пропозиції, але не повною мірою щодо заповнення в цьому питанні прогалин кримінальної процесуальної сфери.

Мета статті – висвітлення проблеми, пов'язаної з відсутністю належної на законодавчому та підзаконному рівнях регламентації дій у ситуації, у якій виникає необхідність термінової госпіталізації особи, щодо котрої обрано домашній арешт як запобіжний захід, тобто виникає необхідність зміни місця виконання домашнього арешту з домівки арештанта на лікувальну установу, і надання пропозицій щодо заповнення відповідних прогалин у кримінальній процесуальній сфері.

Виклад основного матеріалу. З метою інтерпретації слова «застосування» варто звернутися до Академічного тлумачного словника української мови, де зазначено, що слово «застосовувати» – значить «використовувати що-небудь, запроваджувати в ужиток» [1].

Під застосуванням у сфері кримінального провадження в межах інституту запобіжних заходів можна розуміти процес виконання запобіжного заходу, тобто процес, який не пе-

редував, а логічно витікає із процесу обрання такого запобіжного заходу. Застосування запобіжного заходу безпосередньо стосується правозастосовної діяльності щодо втілення в життя положень кримінального процесуального рішення про обрання домашнього арешту аж до його зміни чи скасування.

Проблемним при застосуванні домашнього арешту є питання його виконання, якщо особа, до якої було застосовано такий запобіжний захід, захворіла, що викликало необхідність її госпіталізації. Адже в такому випадку через об'єктивну причину виникає необхідність тимчасово змінити місце проживання такої особи, і якщо таким місцем була домівка арештанта, то при госпіталізації ним стає лікувальний заклад.

У Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) питання виконання домашнього арешту за умови, коли особа захворіла і їй потрібно терміново госпіталізувати чи її було госпіталізовано, не вирішується, проте в абз. 1 пп. 2 п. 3.2 Інструкції про порядок виконання органами внутрішніх справ України ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту (далі – Інструкція) наголошується, що «у випадку хвороби, підозрюваний, обвинувачений (до якого застосовано домашній арешт – прим. автора) повинен повідомити чергову частину та працівника органу внутрішніх справ, якими здійснюється безпосередній контроль за його поведінкою, про наміри залишити житло в заборонений час» [2].

У п. 3.6 Інструкції зазначається, що «у випадку надходження повідомлення про захворювання особи, до якої застосовано домашній арешт, та розміщення її на стаціонарне лікування до закладу охорони здоров'я начальник органу внутрішніх справ негайно організовує перевірку зазначених у повідомленні обставин» [2]. В абз. 2 п. 3.6 Інструкції указується, що «перевірка таких повідомлень проводиться у строк, що не перевищує 24 години з моменту їх надходження. При підтвердженні отриманої інформації направляється повідомлення слідчому або суду, якщо запобіжний захід застосовано під час судового провадження, про неможливість подальшого здійснення контролю за підозрюваним, обвинуваченим за зазначеним в ухвалі житлом, що йому забороняється залишати» [2].

Отже, постає логічне питання: чи можна утримувати під домашнім арештом у лікувальній установі в такому випадку особу, якщо її було туди госпіталізовано? Адже ні в КПК України, ні в зазначеній вище Інструкції це питання не врегульовано.

М.І. Вільгушинський позитивно ставиться до можливості з урахуванням стану здоров'я підозрюваного чи обвинуваченого утримувати його під домашнім арештом у лікувальній установі [3].

А.Ф. Безрукава також зазначає, «вбачається доцільним, щоб із врахуванням стану здоров'я місцем перебування під домашнім арештом міг бути визначений лікувальний заклад» [4].

Як указують Л.В. Гаврилук та І.В. Чурікова, «в абз. 3 п. 5 Інструкції про застосування домашнього арешту як запобіжного заходу Республіки Казахстан зазначено, що у необхідних випадках місце утримання особи під домашнім арештом визначається органом, який провадить кримінальне провадження. Це може бути лікарня, клініка, пансіонат, дача, інші місця й орендовані приміщення» [5].

З урахуванням зазначеного вище ст. 181 КПК України має бути доповнена сьомою частиною, викладеною в такій редакції:

«7. У разі захворювання та розміщення на стаціонарне лікування до закладу охорони здоров'я до вирішення слідчим суддею, судом питання про зміну або скасування запобіжного заходу щодо підозрюваного, обвинуваченого продовжують діяти встановлені слідчим суддею, судом заборони й обмеження в тому самому обсязі, у якому вони були до розміщення на стаціонарне лікування до закладу охорони здоров'я, і в такому випадку місцем перебування під домашнім арештом стає відповідний заклад охорони здоров'я».

Проте на рівні із зазначеними змінами в КПК України, що стосуються вирішення питання щодо лікувальної установи, зміни з цього самого питання мають бути внесені й в Інструкцію про порядок виконання органами внутрішніх справ України ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту.

Тому варто змінити абз. 2 п. 3.6 Інструкції та викласти його в такій редакції: «Перевірка таких повідомлень проводиться у строк, що не перевищує 24 години з моменту їх надходження. При підтвердженні отриманої інформації направляється повідомлення слідчому або суду, якщо запобіжний захід застосовано під час судового провадження, про неможливість подальшого здійснення контролю за підозрюваним, обвинуваченим за зазначеним в ухвалі житлом, що йому забороняється залишати, у зв'язку з пожежею, аварією, катастрофою природного або техногенного характеру, стихійним лихом тощо, а в разі захворювання й розміщення на стаціонарне лікування до закладу охорони здоров'я до вирішення слідчим суддею, судом питання про зміну або скасування запобіжного заходу щодо підозрюваного, обвинуваченого продовжують діяти встановлені слідчим суддею, судом заборони та обмеження, у тому самому обсязі, у якому вони були до розміщення на стаціонарне лікування до закладу охорони здоров'я, і в такому випадку місцем перебування під домашнім арештом стає відповідний заклад охорони здоров'я».

Висновки. Отже, підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що сфера застосування домашнього арешту не позбавлена прогалин, зокрема наявність проблемних аспектів, які можуть виникати при зміні місця виконання домашнього арешту з домівки арештанта на лікувальний заклад, що пов'язано з необхідністю термінової госпіталізації піднаглядної особи, а це, у свою чергу, зумовлює необхідність заповнення відповідних

прогалин через унесення змін як до законодавчої, так і до підзаконної сфери кримінального провадження, окрім цього, зайвий раз підтверджує необхідність подальших наукових розвідок для встановлення невиявлених прогалин сфери застосування домашнього арешту, щоб покращити правозастосовну діяльність у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://sum.in.ua/s/sutnistj>.
2. Інструкція про порядок виконання органами внутрішніх справ України ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту : Наказ Міністерства внутрішніх

справ України від 31.08.2013 р. № 845 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1845-13>.

3. Вільгушинський М.Й. До питання застосування домашнього арешту як запобіжного заходу відповідно до Кримінального процесуального кодексу України / М.Й. Вільгушинський, Ю.А. Ліхолетова // Адвокат. – 2012. – № 11. – С. 9–13. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/adv_2012_11_3.pdf.

4. Безрукава А.Ф. Умови обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту / А.Ф. Безрукава // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 4. – С. 594–600. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvdduvs_2012_4_87.pdf.

5. Гаврилюк Л.В. Питання застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту за новим КПК України / Л. В. Гаврилюк, І. В. Чурікова // Митна справа. – 2013. – № 4(2). – С. 188–193. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ms_2013_4\(2\)_35.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ms_2013_4(2)_35.pdf).

УДК 343.13

КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Білокінь Р.М., к. ю. н.,
здобувач кафедри кримінального процесу
Національна академія внутрішніх справ

У статті досліджено погляди вчених, які розробляли питання класифікації юридичної чи процесуальної відповідальності з метою визначення місця кримінальної процесуальної відповідальності в системі інших видів юридичної відповідальності й характеристики її структури.

Ключові слова: юридична відповідальність, процесуальна відповідальність, кримінальна процесуальна відповідальність, суб'єкти відповідальності.

В статье исследованы взгляды ученых, разрабатывавших вопросы классификации юридической или процессуальной ответственности с целью определения места уголовной процессуальной ответственности в системе других видов юридической ответственности и характеристики ее структуры.

Ключевые слова: юридическая ответственность, процессуальная ответственность, уголовная процессуальная ответственность, субъекты ответственности.

Bilokin R.M. CRIMINAL PROCEDURE RESPONSIBILITY IN THE SYSTEM OF LEGAL RESPONSIBILITY

Investigated the views of scientists who developed the classification of legal or procedural responsibility to determine the place of criminal procedural responsibility in the other types of legal responsibility and the characteristics of its structure.

Key words: legal responsibility, procedural responsibility, criminal procedural responsibility, subjects responsibility.

Постановка проблеми. Відповідальність як соціальний феномен є складним і багатоаспектним явищем. Юридична відповідальність, яка є різновидом соціальної відповідальності, також має різні види при тому, що у «правовій доктрині до цього часу не сформовано уніфікованих та загально визнаних підстав і критеріїв поділу юридичної відповідальності на окремі її види» [1, с. 10]. Кримінальна процесуальна відповідальність є різновидом юридичної відповідальності, а тому її дослідження вимагає визначення місця кримінальної процесуальної відповідальності серед інших видів юридичної відповідальності.

Ступінь розробленості проблеми. Питання класифікації юридичної відповідально-

сті не раз привертало увагу таких учених, як О.В. Іваненко, В.В. Копейчиков, О.Е. Лейст, А.О. Осауленко, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун, І.С. Самощенко, М.Х. Фарукшин та ін. Водночас проблемі класифікації процесуальної чи кримінальної процесуальної відповідальності вчені не приділяли належної уваги. Дослідженням окремих аспектів цього питання займалися Л.В. Гаврилюк, І.М. Лукіна, О.С. Скачкова. Проте в роботах указаних науковців повною мірою не визначено місце кримінальної процесуальної відповідальності в системі інших видів юридичної відповідальності.

Метою статті є аналіз праць науковців, які розробляли питання класифікації юридичної чи процесуальної відповідальності з метою